

Memorandum profesorů a profesorek teologie ke krizi v katolické církvi

Zveřejněno dne 4. února 2011 na webu: www.memorandum-freiheit.de.

Už uplynul víc než rok od zveřejnění případů sexuálního zneužívání dětí a mládeže kněžími a řeholníky v chlapeckém internátě (a gymnáziu) jménem „Canisius-Kolleg“ v Berlíně. Následoval rok, který uvrhl katolickou církev v Německu do dosud nebývalé krize. Tak vznikla současná situace. Tato situace je – jak se nám dnes jeví – sporná a rozpolcená. Jednak se začalo pracovat na tom, aby se oběti sexuálního zneužití domohly spravedlnosti, abychom si my sami plně uvědomili vykonané bezprávi a abychom ve vlastních řadách vystopovali příčiny zneužívání, zamlčování a podvojně moráky. U mnohých odpovědných křesťanek a křesťanů, s církevním služebným úřadem nebo bez něho, se po počátečním zděšení vyvinul úsudek a přesvědčení, že naše církev potřebuje hluboce zasahující reformy. Výzva k otevřenému dialogu o mocenských a komunikačních strukturách, o tvaru a obsahu církevního úřadu a o podílení se na odpovědnosti všech věřících, o morálce a sexualitě probudila očekávání, ale vyvolala také obavy: nepromarníme tím snad naši poslední šanci vymanit se z ochromení a rezignace tím, že bychom krizi vyseděli, ji slovně zmenšili a zamluvili? Nepokoj spojený s otevřeným dialogem, bez jakékoli tabuizace, není pro každého něčím jistým, tím spíš, když naši zemi brzy navštíví papež. K otevřenému dialogu možná alternativa – totiž hřbitovní klid, zatímco jsou ničeny poslední zbytky naděje – se však nemůže v žádném případě považovat za něco lepšího.

Hluboká krize naší církve vyžaduje, abychom oslovili také problémy, které na první pohled bezprostředně nesouvisejí se skandálem sexuálního zneužívání a jeho desítky let trvajícím utuláváním. Jako profesorky a profesori teologie nesmíme už déle mlčet. Považujeme se za odpovědné a chceme proto přispět k tomu, aby se teď začalo znovu: rok 2011 se musí pro církev stát rokem přelomu. V uplynulém roce odešlo z katolické církve tolik křesťanů jako nikdy předtím; vypověděli vedení církve svoji poslušnost nebo si svůj život z víry převedli do soukromí, aby ho zachránili před církevní institucí. Církev musí tomuto znamení porozumět a sama se vymanit ze svých zkostnatělých struktur, aby znovu získala životní energii a důvěryhodnost.

Obnova církevních struktur se ale nepodaří v ustrašené izolaci od společnosti, nýbrž pouze veřejně, s odvahou k sebekritice a k přijímání všech kritických impulsů – a to i zvnějšku. K jednomu z poučení předchozího roku patří toto: krizi vyvolanou sexuálním zneužíváním by nebylo možno tak důkladně propracovat, kdyby nebylo kritické spoluúčasti veřejnosti. Jenom otevřenou, veřejnou komunikací může získat církev ztracenou důvěru zpátky. Jen když nebude propast mezi tím, jak církev vidí a pociťuje sama sebe, a tím, jak ji vidí a pociťují ostatní, bude církev důvěryhodná a věrohodná. Obracíme se proto na všechny ty, kteří se ještě nevzdali naděje na nový rozmach v církvi a neztratili ochotu se o tento rozmach také zasadit. Navazujeme tím na signály vyzývající k průlomům a k dialogu, které během posledních měsíců ve svých projevech, kázáních a rozhovorech vyslali někteří biskupové.

Církev není žádný samoučel. Má poslání a úkol hlásat všem lidem osvobozujícího a milujícího Boha, jak to známe od Ježíše Krista. To může dělat jen tehdy, když je sama místem uskutečňování evangelijní zvěsti svobody a její věrohodnou svědkyní. Mluva církve a její jednání, její pravidla a její struktury – její celé zacházení s lidmi uvnitř i vně církve – to všechno se musí konat ovlivněno požadavkem uznávat svobodu člověka jako božího stvoření a podporovat ji. Bezpodmínečný respekt vůči každé lidské osobě, úcta ke svobodě svědomí, zasazování se o právo a spravedlnost, solidarita s chudými a utlačovanými: to jsou základní teologická měřítka, plynoucí ze závazku církve vůči evangelium. Takovým způsobem se totiž konkretizuje láska k Bohu a k bližnímu.

Orientovat jednání podle biblické zvěsti svobody v sobě zahrnuje také diferencovaný, podle oblasti různý poměr k moderní společnosti. Tato společnost v mnoha ohledech církev předstihla, hlavně pokud jde o uznávání svobody, dospělosti a odpovědnosti jedince. Z toho se církev může poučit, jak zdůraznil již Druhý vatikánský koncil. V jiném ohledu je ale právě kritika této společnosti vycházející z ducha evangelia nezbytná a nepomíjející, například tam, kde se lidé posuzují pouze podle jejich výkonnosti, kde vzájemná solidarita hrozí vyhynout nebo kde se pohrdá lidskou důstojností.

V každém případě však platí: evangelijní zvěst svobody tvoří měřítko pro věrohodnou církev, pro její činnost a pro její společenskou formu. Konkrétní výzvy, jimž se církev musí vystavovat, nejsou v žádném případě něco nového. Reformy, které by byly zaměřeny do budoucnosti, lze přesto rozeznat jen stěží. Proto je nezbytné vést otevřený, veřejný dialog v následujících oblastech církevní činnosti.

1. Struktury spolupodílení: Ve všech oblastech církevního života je spolupodílení věřících prubířským kamenem věrohodnosti evangelijní zvěsti svobody. Podle prastaré zásady společenského práva: „Co se týká všech, má být rozhodováno všemi“, je třeba více synodálních struktur na všech úrovních církve. Věřícím se musí umožnit podílet se na jmenování důležitých nositelů církevního úřadu (biskup, farář). Co lze rozhodovat konkrétně místně, má být také tam rozhodnuto. Rozhodování musí být průhledná.

2. Církevní obec (sbor): Křesťanské obce mají být těmi místy, na nichž se lidé vzájemně dělí o duchovní i hmotné statky. Ale v současné době se život obcí rozpadá. Pod nátlakem způsobeným nedostatkem kněží v pastoraaci jsou vytvářeny stále větší a větší farní správní jednotky – tak zvané „farnosti velikost XXL“ – ve kterých už skoro vůbec nelze zažít lidskou blízkost a bratrskou a sesterskou sounáležitost. Opouštějí se historicky vzniklé jednotky a ruší se dosavadní společenské sítě mezilidských vztahů. Kněží jsou „spotřebováváni“ a trpí syndromem vyhoření. Věřící se (od těchto velkých jednotek) vzdalují, když se jim nedává důvěra, že by mohli převzít spoluodpovědnost a že by se mohli podílet na vedení svých obcí uskutečněním demokratických struktur. Církevní úřad musí životu církevních obcí sloužit, a ne aby obce sloužily úřadu. Církev potřebuje v církevních služebných úřadech i ženaté kněze a také ženy.

3. Kultura práva a právnosti: Uznávání důstojnosti a svobody každého člověka se projevuje právě tehdy, když se konflikty vypořádávají čestně a se vzájemným respektem. Církevní právo si zasluhuje označení jako právo jen tehdy, když věřící mohou skutečně svá práva uplatňovat. Právní ochrana a právní kultura v církvi se musí nutně zlepšit. Prvním krokem k tomu je zřízení církevního správního soudnictví.

4. Svoboda svědomí: Respekt před svědomím jednotlivce znamená vložit důvěru ve schopnost člověka se rozhodovat a nést odpovědnost. Podporovat tuto schopnost je také úkolem církve; nesmí se to však zvrhnout v poručníkování. Brát to vážně se týká zejména oblasti osobních životních rozhodnutí a individuálních životních forem. Vysoké církevní hodnocení jak manželství, tak bezmanželského (celibátního) způsobu života se nezpochybňuje. To však nedovoluje odmítat takové lidi, kteří lásku, věrnost a vzájemnou péči odpovědně prožívají v partnerství s člověkem stejného pohlaví anebo jako rozvedení a znovu sezdání.

5. Smíření: Solidarita s „hříšníky“ předpokládá brát vážně hříchy ve vlastních řadách. Nesnášenlivá morální přísnost církvi nesluší a nepřísluší. Není možné, aby církev kázala smíření s Bohem, aniž by svým vlastním jednáním vytvořila předpoklady ke smíření s těmi, na kterých se provinila: násilím, upíráním jejich práva, převrácením biblické zvěsti svobody do přísné morálky bez milosrdenství.

6. Bohoslužba: Liturgie žije z aktivní účasti všech věřících na bohoslužebném dění. Zkušenosti a formy projevu současnosti musí mít v bohoslužbě své místo. Bohoslužba nesmí ustrnout v tradičních formách. Kulturní pestrost obohacuje

bohoslužebný život a nesnáší se s tendencí k centralistické uniformitě. Jenom tehdy, když slavnost víry (eucharistie) zahrnuje konkrétní životní situace lidí, dosáhne církevní poselství až k lidem.

Započatý proces církevního dialogu může vést k osvobození a přelomu tehdy, když všichni zúčastnění budou ochotni se těmito naléhavými otázkami zabývat. Jde nyní o to, hledat ve svobodné a férové výměně názorů taková řešení, která vyvedou církev z jejího ochromujícího zabývání se sebou samou. Po rozbouření minulého roku nesmí následovat žádné předčasné uklidnění! V současné situaci by to bylo jenom hřbitovní ticho. V dobách krize nebyl strach ještě nikdy dobrým rádcem. Evangelium vyzývá křesťanky a křesťany, aby hleděli odvážně do budoucnosti a – podle Ježíšových slov – šli jako Petr po vodě: „Proč máte takový strach? Je vaše víra tak malá?“